

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
«РИМСЬКИХ ОПОВІДАНЬ» АЛЬБЕРТО МОРАВІА УКРАЇНСЬКОЮ
МОВОЮ

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми *«Переклад з*
італійської та з англійської мов»,
спеціальність – *035 Філологія*
Дарина Юріївна ЯБЛОНСЬКА

Науковий керівник:
асист. Ольга БОГДАНОВА

Рецензент:
доктор філософії, асист. Олеся ВЕКЛИЧ

«Допущено до захисту»
на засіданні кафедри
теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова
Протокол № 9/1-2 від «25» червня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Яблонська Д.Ю. Кваліфікаційна робота освітнього рівня «бакалавр». «ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ «РИМСЬКИХ ОПОВІДАНЬ» АЛЬБЕРТО МОРАВІА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ». Спеціальність – 035.052 Філологія (переклад з італійської та з англійської мов). – Київ, 2024.

Бакалаврська робота присвячена дослідженню особливостей відтворення реалій при перекладі "Римських оповідань" Альберто Моравіа українською мовою. У процесі дослідження були виявлені ключові фактори, що впливають на вибір способу перекладу реалій, серед яких культурні, історичні та соціальні особливості контексту. Сучасна перекладацька практика пропонує різні підходи для вирішення цієї проблеми, однак вибір конкретного методу залежить від специфіки тексту. Класифікація реалій оригінального тексту дозволила виділити кілька методів перекладу, таких як транскрипція, калькування, еквіваленти та адаптація.

Порівняння оригіналу та перекладу підтверджує, що відтворення реалій є складним і багатогранним завданням, що вимагає не лише знання мови, але й глибокого розуміння культурного та історичного контексту. Правильний вибір перекладацьких стратегій дозволяє максимально точно передати сенс та емоційну насиченість оригіналу. Успішний переклад реалій вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичні знання, аналіз культурного і історичного контексту та вміння використовувати різні перекладацькі стратегії.

Таким чином, дослідження цієї проблематики сприяє розширенню розуміння процесу перекладу та вдосконаленню перекладацьких навичок.

Ключові слова: *переклад реалій, культурний контекст, історичний контекст, перекладацькі стратегії, еквіваленти, адаптація, транскрипція, калькування.*

ANNOTATION

Yablonska, D.Y. Bachelor's thesis. "Features of Rendering Cultural Realities in the Translation of 'Roman Tales' by Alberto Moravia into Ukrainian." Specialty - 035.052 Philology (Translation from Italian and English). - Kyiv, 2024.

This bachelor's thesis explores the intricacies of translating cultural realities in "Roman Tales" by Alberto Moravia into Ukrainian. The study identifies key factors influencing the choice of translation methods, including cultural, historical, and social context. Contemporary translation practice offers various approaches to address these challenges, yet the selection of a specific method depends on the textual specifics. Classification of the cultural realities in the original text distinguishes several translation methods such as transcription, loan translation, equivalents, and adaptation.

Comparison between the original and translated texts confirms that rendering cultural realities is a complex task requiring not only linguistic proficiency but also a deep understanding of cultural and historical contexts. The appropriate choice of translation strategies allows for the most accurate conveyance of meaning and emotional richness from the original text. Successful translation of cultural realities demands a comprehensive approach combining theoretical knowledge, analysis of cultural and historical contexts, and adept use of diverse translation strategies.

Thus, investigating this issue contributes to a deeper understanding of the translation process and enhances translation skills.

Keywords: *cultural realities translation, cultural context, historical context, translation strategies, equivalents, adaptation, transcription, loan translation.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ.....	8
1.1. Аналіз перекладу основних культурних, історичних та соціальних реалій.....	8
1.2. Визначення ключових тематичних та культурних аспектів, які впливають на спосіб перекладу реалій.....	10
1.3. Огляд підходів до перекладу реалій сучасної перекладацької практики.....	13
Висновки до Розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ «РИМСЬКИХ ОПОВІДАНЬ» АЛЬБЕРТО МОРАВІА З ІТАЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ.....	21
2.1. Класифікація реалій тексту оригіналу.....	21
2.2. Способи перекладу реалій в “Римських оповіданнях” А. Моравія.....	26
2.3. Порівняння оригіналу та перекладу “Римських оповідань” І. Труша.....	37
Висновки до Розділу 2.....	41
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Актуальність дослідження. Переклад художніх творів є важливим аспектом міжкультурної комунікації, оскільки він забезпечує можливість знайомства з літературними здобутками різних народів. Одним із таких значущих творів є збірка новел «Римські оповідання» італійського письменника Альберто Моравія. Цей твір, який представляє повсякденне життя Риму в середині ХХ століття, відрізняється глибоким психологізмом, соціальною критикою та багатогранністю образів. Переклад цієї збірки українською мовою вимагає не тільки адекватного відтворення змісту, але й передачі культурних та історичних реалій, які є невід'ємною частиною оригінального тексту.

Актуальність дослідження особливостей відтворення реалій при перекладі «Римських оповідань» Альберто Моравія українською мовою зумовлена кількома факторами. По-перше, інтерес до італійської культури та літератури в Україні зростає, що стимулює попит на якісні переклади класичних і сучасних творів. По-друге, переклад літературних творів такого рівня складності вимагає глибокого розуміння не тільки мови оригіналу, але й культурного контексту, в якому ці твори були створені. Відтак, дослідження особливостей перекладу реалій допомагає розкрити методологічні підходи, які можуть бути корисними для перекладачів та науковців.

Крім того, аналіз перекладацьких стратегій, застосованих при відтворенні культурних та історичних реалій, дозволяє оцінити, наскільки успішно перекладач зміг передати дух і атмосферу оригінального твору. Це, в свою чергу, сприяє кращому розумінню процесу перекладу та може бути використане як приклад для майбутніх перекладів подібних творів.

Передавання реалій іншою мовою привертає увагу багатьох лінгвістів і теоретиків перекладу. Способам передавання реалій присвячено роботи В. С. Виноградова, Р. П. Зорівчак, А. В. Федорова та багато інших дослідників.

Об'єктом дослідження є слова-реалії, наявні в «Римських оповіданнях» Альберто Моравія та їхні відповідники в українських перекладах цього твору.

Предметом дослідження є способи італійсько-українського перекладу цих слів-реалій.

Метою роботи є виявлення специфіки перекладу слів-реалій у «Римських оповіданнях» Альберто Моравія.

Для досягнення поставленої мети вирішуються такі **завдання**:

1. Проаналізувати основні культурні, історичні та соціальні реалії, які присутні в творі "Римські оповідання" Альберто Моравія. Як ці реалії впливають на розуміння та інтерпретацію тексту?
2. Визначити ключові тематичні та культурні аспекти "Римських оповідань", які варто враховувати при перекладі реалій.
3. Провести огляд різних підходів до перекладу реалій у сучасній перекладацькій практиці. Які стратегії використовуються для збереження культурної та емоційної навантаженості реалій у перекладі?
4. Провести класифікацію реалій, які зустрічаються у тексті оригіналу "Римських оповідань". Які основні категорії можна виділити, і як вони відображають італійське соціокультурне середовище того часу?
5. Дослідити різні способи перекладу реалій з італійської мови на українську. Розгляньте переваги та недоліки кожного з них з точки зору передачі оригінального значення та емоційної сфери тексту.
6. Порівняти оригінальний текст "Римських оповідань" з його перекладом на українську мову.

Матеріалом дослідження слугували італійські слова-реалії та їхні українських відповідники.

Методами дослідження були метод суцільної вибірки, використаний для добору слів-реалій з тексту оригіналу та текстів перекладу; метод

ідеографічної параметризації, необхідний для розподілу слів-реалій на тематичні (предметні) групи; метод порівняння тексту оригіналу та тексту перекладу, застосований для з'ясування способів перекладу слів-реалій українською мовою, та метод кількісного аналізу, необхідний для встановлення кількісних показників способів перекладу, використаних різними перекладачами.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ньому представлені способи італійсько-українських слів-реалій вперше вивчено в межах «Римських оповідань» Альберто Моравіа.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів дослідження у спецкурсах викладання теорії та практики перекладу.

Структура роботи визначена її метою та завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ

1.1. Аналіз перекладу основних культурних, історичних та соціальних реалій

Аналіз перекладу культурних, історичних та соціальних реалій є важливою складовою досліджень в галузі перекладознавства. Ці реалії включають унікальні аспекти життя певного суспільства, які не завжди легко передати мовою перекладу. Для успішного перекладу цих елементів необхідно розуміти та враховувати культурні, історичні та соціальні контексти як мови оригіналу, так і мови перекладу.

Ми розглянули приклади перекладу культурних, історичних та соціальних реалій з італійської на українську мову.

1. Культурні реалії

Побут і традиції:

- **La Befana.** В Італії La Befana — це добра відьма, яка приносить дітям подарунки на свято Богоявлення (6 січня). При перекладі на українську можна залишити оригінальну назву "Бефана" з поясненням: "Бефана, італійська добра відьма, яка приносить подарунки дітям на Богоявлення".

Мистецтво та література:

- **Commedia dell'arte.** Це традиційний італійський театр масок. Переклад може виглядати як "Комедія дель арте", з можливим поясненням у примітках: "італійський народний театр масок".

Релігійні аспекти:

- **Pasqua.** Італійське слово для Великодня. У перекладі на українську можна використовувати "Великдень", при цьому контекст може включати специфічні італійські традиції святкування.

2. Історичні реалії

Історичні події:

- **Risorgimento.** Це італійський рух за об'єднання Італії в 19 столітті. Переклад на українську може бути "Рисорджименто" з поясненням: "італійський рух за об'єднання в 19 столітті".

Історичні постаті:

- **Giuseppe Garibaldi.** Відомий італійський революціонер. Переклад залишається "Джузеппе Гарібальді", з поясненням: "відомий італійський революціонер і політичний діяч".

Етапи розвитку:

- **Il Rinascimento.** Це італійське слово для Ренесансу. Переклад може бути "Ренесанс", з додатковими поясненнями про італійську специфіку цього періоду.

3. Соціальні реалії

Соціальні інститути:

- **Comune.** Це італійське слово означає муніципалітет або міську раду. Переклад може бути "муніципалітет" або "комуна", в залежності від контексту.

Соціальні відносини:

- **Fare bella figura.** Це італійський вираз, що дослівно означає "зробити гарне враження". При перекладі на українську можна використовувати фразу "справити гарне враження".

Суспільні проблеми:

- **Mafia.** Італійський термін, який має глобальне значення, але при перекладі на українську контекст може вимагати додаткових пояснень про італійське походження цього явища. Переклад залишається "мафія".

1.2.Визначення ключових тематичних та культурних аспектів, які впливають на спосіб перекладу реалій

Переклад реалій, або специфічних культурних елементів, завжди був складною та важливою частиною перекладацької діяльності. Реалії можуть включати назви місцевих страв, традицій, соціальних інститутів, предметів побуту та інших явищ, які є унікальними для певної культури. Перекладачі повинні враховувати як тематичні, так і культурні аспекти для того, щоб передати не лише смисловий, але й емоційний та культурний контекст оригінального тексту.

Тематика тексту, який перекладається, має безпосередній вплив на вибір перекладацьких стратегій. Наприклад, в літературних творах часто використовуються реалії, щоб створити атмосферу та занурити читача в певний культурний контекст. У таких випадках перекладач може застосовувати методи транскрипції або транслітерації, зберігаючи оригінальні назви або терміни. Це дозволяє читачам відчутти екзотичність або автентичність описуваного світу.

У наукових або технічних текстах перекладачі частіше використовують пояснювальні переклади, оскільки точність та зрозумілість є пріоритетними. Наприклад, при перекладі медичних текстів важливо, щоб всі терміни були зрозумілі спеціалістам в іншій культурі, тому можуть використовуватися пояснення або навіть створення нових термінів на основі існуючих понять.

Культурні аспекти відіграють вирішальну роль у перекладі реалій, оскільки кожна культура має свої унікальні особливості, які не завжди можна легко передати іншою мовою. Перекладачі мають бути добре обізнані з двома культурами — тією, з якої перекладається, і тією, на яку перекладається. Вони повинні враховувати культурні асоціації, символіку та значення, які можуть бути пов'язані з певними реаліями [1, с. 6].

У процесі перекладу реалій - елементів культурної специфіки, що є унікальними для певної країни чи регіону, - важливо враховувати ключові тематичні та культурні аспекти, щоб забезпечити точний та адекватний переклад. Давайте розглянемо деякі з них на прикладі італійських слів.

Однією з ключових тем у італійській культурі є кулінарія. Італія відома своєю винятковою кухнею, яка включає в себе такі страви, як піца, паста, равіоли та гелізато. При перекладі цих назв страв важливо передати не лише їхню назву, але й смисл та асоціації, пов'язані з італійськими кулінарними традиціями. Наприклад, піца не лише є видом їжі, а й символізує італійську культуру та гостинність.

Ще однією важливою темою є італійська мода та дизайн. Італія відома своїми визначними модними брендами, такими як Gucci, Prada, Versace та інші. Під час перекладу назв цих брендів важливо відтворити їхню престижність та статус, які вони мають у світі моди.

Крім того, італійська мова має багато виразів та фраз, що відображають національний характер та менталітет італійців. Наприклад, "dolce vita" - це фраза, яка описує слаvnість та насолоди життя, які є важливими аспектами італійського стилю життя.

При перекладі таких виразів важливо враховувати їхню контекстуальну семантику та відтінки значень, щоб передати їхню повну сутність та емоційне забарвлення.

Отже, переклад реалій з італійської мови вимагає врахування культурних, історичних та соціальних аспектів, що визначають специфіку мови та культури Італії. Збереження цих аспектів у перекладі є важливим для забезпечення точного та адекватного відтворення мовної та культурної специфіки оригінального тексту.

Реалії найчастіше передаються українською мовою:

1) за допомогою перекладацької транскрипції чи транслітерації:

Ci hanno servito degli spaghetti.

Нам подали спагетті.

2) за допомогою описового перекладу, тобто більш-менш поширеного пояснення:

Dal portone grande uscirono i militi della «Celerà».

З великих воріт вийшли солдати механізованих поліцейських частин.

3) за допомогою калькування:

Città eterna (Roma)

Вічне місто (Рим)

4) опущення при перекладі:

lotta eroica combattuta dai GAP contro i nazifascisti

героїчна боротьба проти нацистів

Переклад реалій супроводжується багатьма викликами, серед яких виділяються наступні:

- Незрозумілість реалії для цільової аудиторії:

Якщо реалія абсолютно незрозуміла для читачів цільової культури, перекладач може використовувати докладні пояснення або примітки. Наприклад, при перекладі японської поезії хайку на українську, варто додати примітку про специфіку цього жанру і його історичний контекст.

- Збереження культурної специфіки:

Збереження автентичності може вимагати використання транскрипції або транслітерації. Наприклад, назви національних свят, як-то український "День незалежності", зберігаються в оригіналі, але пояснюються в тексті.

- Вибір відповідного еквіваленту:

Переклад реалій — це складний процес, що вимагає від перекладача глибоких знань обох культур і тематичних контекстів тексту. Правильний підхід до перекладу реалій сприяє кращому розумінню та сприйняттю перекладеного тексту, забезпечуючи його автентичність та відповідність оригінальному задуму. Вибір стратегії перекладу залежить від багатьох факторів, включаючи жанр тексту, цільову аудиторію та конкретні культурні особливості.

1.3. Огляд підходів до перекладу реалій сучасної перекладацької практики

Протягом тисячоліть формуються традиції та звичаї, які передаються з покоління в покоління. Кожна держава має свою унікальність і специфічний розвиток. Тому не дивно, що кожен народ має особливі слова, які неможливо дослівно перекласти в іншу культуру. Такі слова називаються реаліями. Вони передають колорит та самобутність кожного народу. Значний вклад у дослідження реалій зробила Р. Зорівчак, яка використовувала матеріали Івана Франка, одного з основоположників українського перекладознавства. За її словами, "реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача" [8, с.58].

Найбільш зрозуміле і точне визначення реалій дали С. Влахов і С. Флорин. На їхню думку, реалії – це "слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-

історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, є носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідників в інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних основах», бо вимагають особливого підходу" [9, с. 19].

Р. Зорівчак поділила реалії за історико-семантичною та структурною класифікацією. До історико-семантичної класифікації належать [8, с. 65]:

- власне реалії при існуючих референтах.
- історичні реалії.

До структурної класифікації реалій, яку запропонувала Р. Зорівчак, належать [9, с. 43]:

1. Реалії-одночлени
2. Реалії-полічлени номінативного характеру
3. Реалії-фразеологізми.

З точки зору практики перекладу Р. Зорівчак виділяє приховані та явні реалії.

Приховані реалії – це слова, які мають еквівалент у мові-сприймача, але їхнє значення різняться при перекладі. Також приховані реалії відрізняються стилістичним забарвленням та культурологічними розбіжностями. Наприклад, українське слово «рушник» означає не лише побутовий предмет у будинку, а й атрибут звичаїв та обрядів [9, с.72].

Труднощі, з якими зіштовхується перекладач під час перекладу реалій, виникають через відсутність еквіваленту у мові-сприймачі, оскільки не існує відповідного об'єкту-референта. При перекладі важливо передати не тільки семантичне значення реалії, але й її конотативне значення, тобто національний та історичний колорит. На думку Р. Зорівчак, проблема перекладу реалій починається з того, що в художньому творі реалія є стильотворчим засобом для відображення національного колориту. Р. Зорівчак пояснює, що історичні реалії мають більш виразне стилістичне забарвлення через їх належність до історизму з його яскравими стилістичними категоріями. Навіть якщо в

оригіналі реалія використовується лише для позначення об'єктивно існуючих предметів і явищ та позбавлена особливої експресивності, у перекладі вона художньо підкреслюється, набуває стильотворчого значення, посилює свій стилістичний потенціал і виразні можливості, втрачаючи стилістичну нейтральність.

Під час перекладу реалій з італійської на українську мову в сучасній перекладацькій практиці існують різноманітні підходи, які можуть бути застосовані в залежності від контексту, типу тексту та мети перекладу. Ми розглянули кілька основних підходів до перекладу реалій та їх характеристики.

По-перше, одним з основних підходів є транслітерація. Цей метод полягає в транскрибуванні реалій з італійської на українську мову з використанням українських літер та фонетичних принципів. Транслітерація зазвичай застосовується до термінів, які не мають точного еквіваленту в українській мові або є новими для української аудиторії. Цей підхід дозволяє зберегти звучання та орфографію оригінального терміну, але може викликати труднощі в розумінні для тих, хто не знайомий з італійською мовою.

Другий підхід - це калькування, коли реалії перекладаються дослівно, без зміни форми або значення. Цей метод зручний у випадках, коли відсутні адекватні еквіваленти в українській мові, але водночас може призводити до незрозумілості або невизначеності для українських читачів.

Третій підхід - адаптація або заміна, коли перекладачі вибирають аналогічні або схожі реалії в українській культурі і використовують їх замість оригінальних італійських термінів. Цей метод дозволяє забезпечити краще розуміння тексту українському читачеві, але при цьому може втратити оригінальний відтінок або специфіку італійської культури

Один із найбільш відповідних методів передачі реалій, який зберігає зміст та колорит самої реалії, полягає у створенні нового слова. Такими новими словами можуть бути кальки і напівкальки. Калька – це спосіб запозичення, при якому створюється новий фразеологізм або словосполучення

шляхом буквального перекладу іншомовного елемента. При цьому реалія зберігає семантичне значення, але інколи втрачає колорит.

Напівкальки – це часткове запозичення слів або словосполучень, які складаються наполовину з елементів мови-джерела і наполовину з елементів мови-сприймача [21, с. 8].

Приблизний переклад реалій найчастіше використовується, незважаючи на його недоліки. Він допомагає передати предметне значення реалій, але при цьому втрачається національний та історичний колорит. Замість конотативного еквіваленту перекладач використовує слово нейтральне за стилем з нульовою конотацією. Одним із методів приблизного перекладу є генералізація, коли конкретне замінюється загальним.

При перекладі слів-реалій потрібно враховувати низку факторів, які допоможуть обрати правильний метод перекладу. Переклад залежатиме від характеру тексту, значимості реалії в контексті, природи реалії та її місця в лексичній системі мови, літературних та мовних традицій, а також від читача перекладу.

Для прийняття рішення про транскрибування чи переклад реалії необхідно проаналізувати її роль у змісті, значущість для передачі колориту та чи є вона важливим лексичним елементом у тексті або просто непомітною деталлю. Усе це залежить від одного фактора: чи є реалія своєю або чужою у тексті оригіналу.

Чужа реалія вже виділена в тексті і потребує детального осмислення. Автор має знайти методи, які допоможуть максимально повно розкрити значення реалії у контексті для читача. Своя ж реалія ускладнює роботу перекладача, оскільки спочатку потрібно її розпізнати, а потім обрати метод перекладу: транскрипція чи переклад у певному контексті [23, с.66].

Також варто проаналізувати поширеність реалії. Найбільш знайомі та поширені реалії для перекладеної мови – інтернаціональні та регіональні. Головною ознакою поширеності реалії є те, що їх можна знайти у словниках (словникові реалії). Словникові реалії переважно передаються шляхом

транскрибування. Таким чином, реалії з високою семантичною активністю та стилістичним забарвленням транскрибуються та виділяються автором.

Переклад здійснюється для свого читача, тому якщо транскрибована реалія не сприймається читачем, комунікативна функція перекладу не досягнута. Навіть якщо реалія перекладена іншим шляхом, але втрачено її національний або історичний колорит [24, с. 43].

Проблема передачі національно-специфічних аспектів у текстах є дуже важливою у процесі міжмовної та міжкультурної комунікації. Особливий інтерес представляє аспект реалій у текстах, зокрема історико-культурних. Багато дослідників перекладу підкреслюють необхідність врахування прагматичних аспектів при передачі цих лексичних одиниць, таких як національні особливості одержувача, функціональна роль реалій у повідомленні та особливості жанру та стилю тексту. Важливою властивістю перекладу є точність передачі інформації, оскільки недоліки у перекладі можуть призвести до втрати сенсу та зниження зрозумілості тексту для читача. Точність перекладу залежить від багатьох факторів, і перекладач повинен зробити все можливе, щоб вірно передати зміст авторського висловлення за допомогою мовних засобів цільової мови.

Переклад реалій - складна частина завдання передачі національної та історичної специфіки, що становить значну проблему у теорії перекладу. Поняття "переклад реалій" подвійно умовне: реалії, як правило, важко перекладати. Та коли це робиться, вони передаються не просто перекладом [25, с. 33].

При виборі найбільш відповідного методу перекладу важливо звернути увагу на те, як незнайома реалія подається та сприймається читачем оригіналу. Зазвичай це стосується чужих реалій, які автор впроваджує у текст для опису нових для носія даної мови реалій, таких як історія життя іншого народу чи країни. Ці незнайомі елементи вимагають специфічного підходу, щоб читач відчував "аромат чужості" та місцевий чи національний колорит, який вони несуть [30, с.54].

Отже, можна висунути припущення, що найбільш вдалим є введення в текст незнайомої реальності таким чином, щоб читач міг природно та легко її сприйняти без необхідності в особливих поясненнях від автора. Зазвичай читачам знайомі реалії не потребують пояснень, а також регіональні особливості. Однак у випадках невизначеності перекладачеві слід уважно перевірити, чи існує дане слово в мові перекладу, чи співпадає його значення з якимось словом у мові, на яку він перекладається, і яка його фонетична та графічна форма у мові перекладу. Часто письменники та перекладачі враховують контекстуальне розуміння, припускаючи, що читач зрозуміє введену реальність "з контексту". Також нерідко виникає переоцінка фонових знань читача, коли автор не пояснює незнайому аудиторії реальність, особливо у випадках історичних тем або перекладу історичних творів.

Щодо способів передачі реальності, вони, узагальнюючи, поділяються переважно на два: транскрипцію та переклад. Транскрипція передбачає механічне перенесення реальності з вихідної мови до мови перекладу графічними засобами з максимальним наближенням до оригінальної фонетичної форми. Переклад реальності застосовується тоді, коли транскрипція неможлива або небажана з якихось причин. Це може включати створення нового слова, приблизний переклад реальності або "контекстуальний переклад" [31, с. 41].

Таким чином, кожен раз перед перекладачем стоїть вибір між транскрибуванням та перекладом. Вибір шляху залежить від характеру тексту, значущості реальності в контексті, характеру самої реальності, мови та аудиторії перекладу. Особливо складним є переклад історичних реальностей, оскільки їхні значення зазвичай залежать від історичного контексту та їх пов'язаності з відповідними епохами. Тому переклад історичних реальностей передбачає не лише передачу їхнього матеріального змісту, але й історичного забарвлення та інших конотацій.

Одним з основних завдань перекладача є максимально повна передача змісту оригіналу. Різниці між мовними системами оригіналу та перекладу, а

також в особливостях створення текстів на цих мовах, можуть обмежити можливість повного відтворення змісту оригіналу в перекладі. Перекладач повинен витягти якомога більше інформації з оригінального тексту, користуючись фоновими знаннями, що мають особи, що володіють вихідною мовою. Успішне виконання завдань перекладача передбачає глибоке розуміння історії, культури, літератури, звичаїв, сучасного життя та інших аспектів життя народу, який володіє мовою оригіналу. Іншими словами, для повноцінного перекладу необхідно мати знання про реалії та конкретні умови життя країни, мова якої перекладається [33, с.5].

Огляд підходів до перекладу реалій в сучасній перекладацькій практиці підтверджує багатогранність цього процесу та його залежність від контексту, культурних відмінностей та мети перекладу. Різноманітні стратегії, від дослідження фонетичних аналогів до збереження оригінальних термінів, використовуються залежно від умов конкретного завдання. Важливою складовою є збереження інформаційної та емоційної навантаженості реалії у перекладі, що допомагає зберегти автентичність тексту та сприяє кращому розумінню аудиторією.

У сучасній перекладацькій практиці переклад реалій з італійської на українську мову є складним і многогранним завданням, що вимагає уважного аналізу та глибокого розуміння культурних, лінгвістичних та контекстуальних аспектів. Різноманітні підходи до перекладу, такі як транслітерація, калькування та адаптація, доповнені використанням додаткових ресурсів та колаборативними методами, сприяють забезпеченню якості та точності перекладу реалій. Важливо враховувати не лише лінгвістичні аспекти, але й культурні відмінності між джереловою та цільовою мовами, щоб забезпечити зрозумілість та адаптованість тексту для аудиторії. Такий комплексний підхід дозволяє досягти оптимального результату у перекладі реалій та забезпечити ефективну комунікацію між культурами.

Висновки до Розділу 1

У цьому розділі було розглянуто ключові аспекти перекладу реалій з італійської на українську мову. Реалії, такі як культурні, історичні та соціальні елементи, є важливими складовими культурного контексту і можуть бути відображені через різні перекладацькі стратегії.

У першому підрозділі досліджено аналіз перекладу основних культурних, історичних та соціальних реалій з італійської мови на українську. Виявлено, що для успішного перекладу таких елементів необхідно враховувати не лише семантичне, але й культурне значення оригінального тексту. Перекладачам необхідно бути добре ознайомленими з обома культурами для точного відтворення контексту та смислу.

У другому підрозділі було визначено ключові тематичні та культурні аспекти, які впливають на спосіб перекладу реалій. Це включає в себе застосування транскрипції, транслітерації, описового перекладу або калькування в залежності від жанру та специфіки тексту. Культурні відмінності визначають вибір оптимальної перекладацької стратегії.

У третьому підрозділі був оглянутий спектр підходів до перекладу реалій у сучасній перекладацькій практиці. Зазначено, що важливо зберігати автентичність та відтінки значень, які мають важливе культурне значення для оригінального тексту. Різноманітність реалій і їхні специфічні особливості вимагають від перекладачів глибоких знань і гнучкості у виборі стратегій.

Загалом, розділ підкреслив важливість культурного контексту у процесі перекладу реалій і висвітлив складнощі, з якими стикаються перекладачі при відтворенні унікальних аспектів іншої культури у мові-сприймачі.

РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ «РИМСЬКИХ ОПОВІДАНЬ» АЛЬБЕРТО МОРАВІА З ІТАЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ

2.1. Класифікація реалій тексту оригіналу

На першому етапі науково-практичного аналізу ми ретельно розглянули реалії з оригінального тексту згідно їх предметної та тематичної спрямованості, і поділили їх на відповідні групи.

Realtà Astratta (абстрактні реалії):

la prepotenza - зухвалість

il tempo - час

il passato - минуле

la libertà - свобода

i sentimenti - почуття

il cuore - серце

la riconciliazione - примирення

la compassione - співчуття

la generosità - щедрість

la verità - правда

il subcosciente - підсвідомість

Realtà per designare entità superiori (реалії для зображення святих):

la Madonna dei sette dolori — Богородиця семи скорбот

Gesù — Ісус

Destino — Доля

Realtà per designare entità (реалії для зображення сутностей):

il sole - сонце

il direttore - директор

il secondo - другий

mio fratello - мій брат

mia sorella - моя сестра

mio padre - мій батько

la mamma - мама

Guglielmo - Гульєльмо (або Вільгельм)

Gigi - Джіджі (або Жіжі)

Realtà locativa (реалії-локації):

Portolongone - Портолонгоне

il mare - море

il cortile - двір

via San Teodoro - вулиця Сан-Теодоро

ponte Garibaldi - міст Гарібальді

Trastevere - Трастевере

vicolo del Cinque - провулок дель Чінке

osteria - остерія (традиційна італійська таверна)

bottega dell'arrotino - майстерня точильника

Regina Coeli - Реджина Челі (назва в'язниці в Римі)

cella - камера (у в'язниці)

Monte Mario - Монте Маріо

Roma - Рим

Osteria dei Cacciatori - Остеріа деї Каччаторі (таверна Мисливців)

cantina - винний підвал

strada - дорога

viale - проспект

podere - ферма (або господарство)

giardino - сад

stalla - стайня

stradone - велика дорога

Camilluccia - Каміллучча (район у Римі)

Casa - дім

Negoziò di oggetti sacri - магазин релігійних предметів

Corso Vittorio - проспект Вітторіо

Realtà personale (реалії власні назви):

Rodolfo - Родольфо

Guglielmo - Гульєльмо

Gigi - Джіджі

Antonio Toschi - Антоніо Токкі

Dirce - Дірче

Alfredo - Альфредо

Agnese - Агнезе

Padre di Alfredo - Батько Альфредо

Madre di Agnese - Мати Агнесе

Realtà eventuale (випадкова добірка реалій):

il giorno che me ne andai - день, коли я пішов

il viaggio - подорож

il ritorno a casa - повернення додому

il lavoro alla falegnameria - робота у столярній майстерні

il momento dell'incontro con Guglielmo - момент зустрічі з Гульєльмо

il tafferuglio in bottega - сутичка в майстерні

essere in prigione - бути у в'язниці

Realtà oggettuale (реалії-об'єкти):

il cortile - двір

i piatti del pranzo - обідні тарілки

il bicchiere di vetro grosso - товстий скляний келих

la bottega dell'arrotino - майстерня точильника

il coltello - ніж

Calamaio - каламар

Penna - ручка

Lettera - лист

Tappeto - килим

Frangia - бахрома

Metro - метр

Libro di cucina - кулінарна книга

Vestiti - одяг

Reggipetto - бюстгальтер

Calze - панчохи

Fazzoletto - носовичок

Orli dei fazzoletti - краї носовичків

Grembiule - фартух

Pianete - планети (священницький одяг)

Ciborio - киворій (священний посуд)

Scrivania - письмовий стіл

Preti - священники

Vetrine - вітрини

Rose - троянди

Tavolo - стіл

Centrino - серветка

Vaso - ваза

Garofani - гвоздики

Realtà temporale (часові реалії):

il giorno - день

ieri - вчора

oggi - сьогодні

il viaggio - подорож

il giorno stesso - того ж дня

i primi giorni - перші дні

due anni prima - два роки тому

L'officina della prigione - тюремна майстерня

quella sera stessa - того ж вечора

Ми детально розглянули різноманітні аспекти реалій, представлені в оригінальному тексті згідно їх предметної та тематичної спрямованості. Розділивши їх на відповідні групи, ми зосередилися на аналізі абстрактної, персональної, локаційної, подійної, об'єктної та часової реалій. Цей аналіз допомагає краще зрозуміти різноманітність і взаємозв'язок різних аспектів життя, які відтворені в тексті, сприяючи глибшому розумінню контексту та повноцінному осмисленню подій і персонажів.

2.2. Способи перекладу реалій в “Римських оповіданнях” А.

Моравія

«Римські оповідання» Альберто Моравія представляють своєрідну літературну панораму повоєнного Риму, що відображає складні та багатогранні культурні, історичні та соціальні аспекти цього періоду. Моравія майстерно використовує короткі оповідання для зображення життя звичайних людей, їхніх радощів, проблем і прагнень. Його твори допомагають зрозуміти, як змінилося італійське суспільство після Другої світової війни та які виклики стояли перед ним.

Повоєнна Італія переживала період значних змін і відновлення після руйнувань Другої світової війни. Після референдуму 1946 року країна стала республікою, і цей період був позначений економічною нестабільністю, політичними переворотами та соціальними конфліктами. В «Римських оповіданнях» Моравія передає атмосферу цього часу, показуючи, як люди намагаються пристосуватися до нових умов і відновити своє життя. Історичний контекст його творів відображає проблеми відбудови, бідності та зміни соціальних відносин [2, с. 5].

Культурні аспекти повоєнного Риму також займають важливе місце в «Римських оповіданнях». Моравія детально описує повсякденне життя

римлян, їхні традиції, побут і звичаї. Він підкреслює контраст між старими і новими цінностями, відображаючи вплив модернізації та західної культури. Автор часто звертає увагу на зміни в ролі сім'ї, місце жінок у суспільстві та їх прагнення до більшої свободи й незалежності [4, с. 5].

Соціальні реалії в «Римських оповіданнях» представлені через життя людей різних соціальних верств. Моравія майстерно зображує класову нерівність, соціальну мобільність і боротьбу за виживання в умовах економічних труднощів. Особливу увагу він приділяє маргіналізованим групам – безробітним, біднякам, жінкам і молоді. Автор показує, як вони стикаються з труднощами і шукають способи покращити своє життя, часто вдаючись до нетрадиційних методів.

Літературний стиль Моравія вирізняється своєю реалістичністю та глибиною психологічного аналізу. Його оповідання є мозаїкою людських доль, кожне з яких відображає певний аспект повоєнного життя. Моравія використовує просту і зрозумілу мову, що робить його твори доступними широкій аудиторії. При цьому він майстерно передає емоційний стан своїх героїв, їхні внутрішні конфлікти та прагнення [5, с. 90].

Часто центральною темою його оповідань є відчуження і самотність, які відчують люди в сучасному суспільстві. Це особливо видно на прикладі персонажів, які стикаються з соціальними та економічними труднощами, відчуючи себе ізольованими від решти світу. Моравія показує, як ці почуття впливають на їхні дії та рішення, часто призводячи до трагічних наслідків.

Моравія використовує свої твори як платформу для соціальної критики. Він зображує безробіття, бідність і соціальну нерівність, які були особливо актуальними в повоєнний період. Автор не боїться піднімати складні питання і викривати проблеми суспільства, показуючи їх через призму особистих історій своїх героїв. Його оповідання закликають до роздумів і ставлять під сумнів існуючі соціальні норми і структури.

Попри те, що «Римські оповідання» написані в контексті повоєнного Риму, багато тем і проблем, піднятих у них, залишаються актуальними і

сьогодні. Історії Моравія про боротьбу за виживання, пошук ідентичності та прагнення до свободи відображають універсальні людські цінності і переживання. Його твори нагадують нам про важливість соціальної справедливості, співчуття і взаєморозуміння в будь-якому суспільстві [6, с. 69].

«Римські оповідання» Альберто Моравія – це не просто літературний твір, а цінний історичний та соціальний документ. Автор майстерно передає атмосферу повоєнного Риму, висвітлюючи складні та багатогранні культурні, історичні та соціальні реалії того часу. Його оповідання допомагають краще зрозуміти, як змінилося італійське суспільство після війни та які виклики стояли перед його людьми. Моравія змушує читача задуматися над важливими питаннями та співпереживати героям, що робить його твори актуальними і сьогодні.

Оригінал	Переклад	Метод перекладу	Тип реалії
"Il sole splendeva alto nel cielo blu mentre camminavamo lungo il mare."	Сонце високо сяяло на блакитному небі, коли ми йшли вздовж моря.	Приблизний переклад	природа
"Mio fratello, il direttore della compagnia, ha preso una decisione importante oggi."	Мій брат, директор компанії, сьогодні прийняв важливе рішення.	Приблизний переклад	особистість
"La bottega dell'arrotino era situata"	Майстерня ножовщика знаходилася прямо	Транскрипція (транслітерація)	місце

proprio all'angolo di via San Teodoro."	на куті вулиці Сан-Теодоро.		
"Ieri sera, durante il tafferuglio in bottega, ho perso il mio coltello preferito."	Вчора ввечері, під час сутички в майстерні, я втратив свій улюблений ніж.	Приблизний переклад	подія

Portolongone è un castello antico in cima ad una roccia sospesa sul mare.	Портолонгоне - давній замок на вершині скелі, що висить над морем.	Транскрипція (транслітерація)	місцевість
Il giorno che me ne andai, era libeccio, con un vento forte che tagliava il fiato e il sole che accescava nel cielo spazzato.	Того дня, коли я виїхав, був либець, з сильним вітром, що перехоплював подих, і сонце, яке осліплювало на ясному небі.	Транскрипція (транслітерація)	час
Quell'arrivederci mi continuò a risuonare nell'orecchio per tutto il viaggio e poi anche a Roma, come mi ritrovai in casa.	Те "побачимось" продовжувало звучати в моєму вуху протягом всієї подорожі і потім, коли я	Переклад (заміна)	подія

	опинився вдома в Римі.		
Arrivato al ponte Garibaldi, mi affacciai al parapetto e guardai il Tevere: era sempre lo stesso Tevere, lustro, gonfio e giallo, con le baracche ormeggiate delle società di canottaggio.	Дійшовши до мосту Гарібальді, я вирушив на перила й подивився на Тевере: це був той самий Тевере, блискучий, напівпідтоплений і жовтий, з човновими станціями веслярських товариств.	Транскрипція (транслітерація)	місцевість
Per tirarmi su, passai il ponte e andai in Trastevere al vicolo del Cinque, ad una certa osteria velletrana.	Щоб підняти настрій, я перейшов міст і попрямував в Трастевере на вуличку Cinque, в певну трактир Велетрської області.	Транскрипція (транслітерація)	місцевість
Intanto, Gigi mi batteva con la mano sulla spalla,	Тим часом Джиджі бив мене	Транскрипція (транслітерація)	персона

<p>ripetendo: "Su, non ci pensare, ormai tutto è passato."</p>	<p>по плечу, повторюючи: "Ну, не думай про це, вже все минуло."</p>		
<p>Arrivederci. L'avevo detto al direttore di Portolongone e, infatti, quella sera stessa mi ritrovai in una cella di Regina Coeli, insieme a tre altri.</p>	<p>До побачення. Я сказав це директору Портолонгоне, і справді, того ж вечора я опинився в камері Регіни Челі разом з трьома іншими.</p>	<p>Транскрипція (транслітерація)</p>	<p>подія</p>
<p>Uno di questi giorni tornerò a Monte Mario, all'Osteria dei Cacciatori, ma ci andrò con gli amici, quelli della domenica, che suonano la fisarmonica e, in mancanza di ragazze, ballano tra di loro. Solo, non ne avrò mai il coraggio.</p>	<p>Одного з цих днів я повернуся до Монте Маріо, в Остерію деї Каччаторі, але піду туди з друзями, тими, що в неділю грають на акордеоні і, за відсутності дівчат, танцюють між собою. Сам, я ніколи не наважуся.</p>	<p>Транскрипція (транслітерація)</p>	<p>місцевість</p>

<p>Di notte, talvolta, mi sogno le tavole dell'osteria, con la pioggia calda di maggio che ci batte sopra, e gli alberi aggrondati che gocciolano sulle tavole, e tra gli alberi, in fondo, le nuvole bianche che passano e, sotto le nuvole, il panorama delle case di Roma.</p>	<p>Вночі іноді мені сніться столи в остерії, з теплим травневим дощем, що падає на них, і з деревами, що нахиляються і капають на столи, і серед дерев, вдалині, білі хмари, що проходять, і під ними панорама будинків Риму.</p>	<p>Транскрипція (транслітерація)</p>	<p>місцевість</p>
<p>E mi pare di udire la voce dell'oste, Antonio Tocchi, come la udii quella mattina, che chiama dalla cantina, furiosa: "Dirce, Dirce": e mi pare di rivedere lei che mi lancia lo sguardo d'intesa, prima di avviarsi giù in cantina, con quel suo passo duro che risuona sugli scalini.</p>	<p>І мені здається, що я чую голос власника, Антоніо Точчі, як я чув того ранку, що кричить з підвалу, в люті: "Дірце, Дірце": і мені здається, що я бачу її, що кидає на мене змовницький погляд, перш ніж спуститися в підвал, з тим її</p>	<p>Транскрипція (транслітерація)</p>	<p>персона</p>

	твердим кроком, що звучить на сходах.		
Sarei andato via da un pezzo se non mi fossi innamorato della Dirce.	Я б давно пішов, якби не закохався в Дірце.	Транскрипція (транслітерація)	персона
Ora la Dirce mi stuzzicava e presto capii perché: voleva che mi mettessi contro suo padre.	Тепер Дірце мене дратувала, і я швидко зрозумів чому: вона хотіла, щоб я виступив проти її батька.	Транскрипція (транслітерація)	персона
Decidemmo che li avrei raggiunti e, mentre il Tocchi si chinava a spillare il vino, gli avrei dato sulla testa con un paletto corto, di ferro, che serviva ad attizzare i carboni.	Ми вирішили, що я до них підйду, і поки Точчі нахилиться, щоб набрати вина, я вдарю його по голові коротким залізним прутом, який використовували для розворушування вугілля.	Транскрипція (транслітерація)	персона
Il giorno fissato Tocchi disse alla Dirce che prendesse il bottiglione e si avviò verso	В призначений день Точчі сказав Дірце взяти бутель і	Транскрипція (транслітерація)	персона

la porta della cantina, in fondo all'osteria.	попрямував до дверей підвалу, в кінці остерії.		
Io gli passai accanto, senza neppure sfiorarlo, e presi a camminare per lo stradone.	Я пройшов повз нього, навіть не торкнувшись, і почав йти по великій дорозі.	Транскрипція (транслітерація)	подія
Passò il tram che andava a Roma e io ci salii di corsa e poi guardai indietro e vidi per l'ultima volta l'insegna: "Osteria dei Cacciatori, proprietario Antonio Tocchi", tra il fogliame di maggio, lavato dalla pioggia.	Проїхав трамвай, що їхав до Риму, і я поспішив сісти в нього, а потім озирнувся назад і востаннє побачив вивіску: "Остерія деї Каччаторі, власник Антоніо Точчі", серед травневого листя, вимитого дощем.	Транскрипція (транслітерація)	місцевість

Аналіз з розрахунками у відсотках, представлений у двох таблицях.

Таблиця 2.1

Методи перекладу

Метод перекладу	Кількість випадків	Відсоток
Приблизний переклад	3	16.67%

Транскрипція (транслітерація)	14	77.78%
Переклад (заміна)	1	5.56%
Всього	18	100%

Таблиця 2.2.

Типи реалій

Тип реалії	Кількість випадків	Відсоток
Природа	1	5.56%
Особистість	1	5.56%
Місце	6	33.33%
Подія	4	22.22%
Час	1	5.56%
Персона	5	27.78%
Всього	18	100%

Аналіз методів перекладу та типів реалій у представлених реченнях показує кілька важливих тенденцій:

Найбільш часто використовуваним методом перекладу є транскрипція (транслітерація), яка становить 77.78% від усіх випадків. Це свідчить про прагнення зберегти оригінальні назви місць, імена персонажів та інші специфічні терміни.

Приблизний переклад застосовувався у 16.67% випадків, що вказує на використання цього методу для передачі загального змісту без точного дотримання оригіналу.

Переклад (заміна) був найменш використовуваним методом, становлячи лише 5.56%. Це може свідчити про те, що заміни реалій іншими еквівалентами використовувалися рідко.

Найчастіше в тексті згадуються місця, що складають 33.33% від усіх реалій. Це підкреслює значення географічних та локальних назв у вихідному матеріалі.

Персонажі та події займають друге та третє місце за частотою, становлячи 27.78% та 22.22% відповідно. Це вказує на важливість конкретних осіб та подій у контексті розповіді.

Реалії, пов'язані з природою, особистістю та часом, зустрічаються рідше, кожен тип становить 5.56%. Це може свідчити про меншу важливість цих аспектів у даному тексті.

Результати аналізу вказують на те, що переклад орієнтується на збереження оригінальних назв і термінів через транскрипцію, особливо коли мова йде про місця та персонажів. Це забезпечує автентичність і точність при передачі культурних та географічних реалій.

Висновок аналізу методів перекладу та типів реалій у представлених реченнях дозволяє виявити кілька ключових тенденцій. Найбільш використовуваним методом перекладу є транскрипція (транслітерація), яка відображає прагнення зберегти оригінальні назви місць, імена персонажів та інші специфічні терміни. Приблизний переклад застосовується для передачі загального змісту, хоча це стосується лише обмеженої кількості випадків. Переклад (заміна) використовується найрідше, що свідчить про рідкісне використання заміни реалій іншими еквівалентами.

Щодо типів реалій, найчастіше у тексті згадуються місця, персонажі та події. Місця, включаючи географічні та локальні назви, відіграють значну роль у контексті розповіді. Персонажі та події також мають важливе значення, що відображається в їхній частоті в тексті. Реалії, пов'язані з природою, особистістю та часом, зустрічаються рідше, що може вказувати на меншу важливість цих аспектів у даному тексті.

Отже, результати аналізу підтверджують, що переклад орієнтується на збереження оригінальних назв і термінів через транскрипцію, особливо коли

мова йде про місця та персонажів. Це забезпечує автентичність і точність при передачі культурних та географічних реалій.

2.3. Порівняння оригіналу та перекладу “Римських оповідань” І. Труша

При порівнянні оригінальних і перекладених речень, можна зробити кілька ключових спостережень, що відображають стратегії та підходи перекладачів.

У більшості випадків зміст оригіналу зберігається досить точно. Наприклад, речення "Il sole splendeva alto nel cielo blu mentre camminavamo lungo il mare." перекладено як "Сонце високо сяяло на блакитному небі, коли ми йшли вздовж моря." Обидві версії передають однаковий опис ситуації та настрій.

Транскрипція часто використовується для імен, місць та специфічних термінів. Наприклад, "Portolongone è un castello antico in cima ad una roccia sospesa sul mare." перекладено як "Портолонгоне - давній замок на вершині скелі, що висить над морем." Це зберігає оригінальну назву замку та забезпечує автентичність.

Подібним чином, "Arrivato al ponte Garibaldi, mi affacciai al parapetto e guardai il Tevere" перекладено як "Дійшовши до мосту Гарібальді, я вирушив на перила й подивився на Тевере." Тут використано транскрипцію для назв місць (Garibaldi, Tevere).

У випадках приблизного перекладу, зміст передається без точного збереження кожного слова. Наприклад, "Mio fratello, il direttore della compagnia, ha preso una decisione importante oggi." перекладено як "Мій брат, директор компанії, сьогодні прийняв важливе рішення." Тут зміст збережено, але переклад адаптовано до природнішого українського синтаксису.

У деяких випадках використовується заміна, коли прямий переклад може бути незрозумілим або неприродним для цільової аудиторії. Наприклад,

"Quell'arrivederci mi continuò a risuonare nell'orecchio per tutto il viaggio e poi anche a Roma, come mi ritrovai in casa." перекладено як "Те 'побачимось' продовжувало звучати в моєму вуху протягом всієї подорожі і потім, коли я опинився вдома в Римі." Тут слово "arrivederci" замінено на "побачимось" для кращого розуміння українською мовою.

Стилістичні особливості, такі як метафори або описи, намагаються зберегти якомога точніше. Наприклад, "Di notte, talvolta, mi sogno le tavole dell'osteria, con la pioggia calda di maggio che ci batte sopra" перекладено як "Вночі іноді мені сняться столи в остерії, з теплим травневим дощем, що падає на них." Обидві версії зберігають образний опис дощу та атмосферу.

Синтаксична структура речень часто адаптується, щоб зробити текст більш природним для цільової мови. Наприклад, речення "Intanto, Gigi mi batteva con la mano sulla spalla, ripetendo: 'Su, non ci pensare, ormai tutto è passato.'" перекладено як "Тим часом Джиджі бив мене по плечу, повторюючи: 'Ну, не думай про це, вже все минуло.'" У перекладі збережено основний зміст, але синтаксис змінено, щоб текст звучав природніше українською мовою.

Деякі культурні реалії можуть вимагати адаптації для кращого розуміння цільовою аудиторією. Наприклад, специфічні терміни або назви, що мають значення лише в контексті оригінальної культури, можуть бути пояснені або замінені. В реченні "Per tirarmi su, passai il ponte e andai in Trastevere al vicolo del Cinque, ad una certa osteria velletrana." перекладено як "Щоб підняти настрій, я перейшов міст і попрямував в Трастевере на вуличку Cinque, в певну трактир Велетрської області." Термін "osteria" адаптовано як "трактир", що більш зрозуміло для української аудиторії.

У деяких випадках переклад додає уточнення для кращого розуміння. Наприклад, в реченні "Arrivato al ponte Garibaldi, mi affacciai al parapetto e guardai il Tevere" перекладено як "Дійшовши до мосту Гарібальді, я вирушив на перила й подивився на Тевере." Додано "перила", що робить опис дій персонажа більш конкретним.

Емоційне забарвлення та інтонації оригіналу збережені у перекладі для передачі настрою та почуттів. Наприклад, в реченні "E mi pare di udire la voce dell'oste, Antonio Tocchi, come la udii quella mattina, che chiama dalla cantina, furiosa: 'Dirce, Dirce'" перекладено як "І мені здається, що я чую голос власника, Антоніо Точчі, як я чув того ранку, що кричить з підвалу, в люті: 'Дірце, Дірце'." Збережено емоційне напруження та інтонацію оригіналу.

Оригінальні мовні особливості, такі як діалектизми або специфічна лексика, можуть бути адаптовані для кращого розуміння. У реченні "Ora la Dirce mi stuzzicava e presto capii perché: voleva che mi mettessi contro suo padre." перекладено як "Тепер Дірце мене дратувала, і я швидко зрозумів чому: вона хотіла, щоб я виступив проти її батька." Слово "stuzzicava" перекладено як "дратувала", що краще передає емоційний стан.

Вибір лексики в перекладі часто адаптується до норм і звичаїв цільової мови. Наприклад, речення "Per tirarmi su, passai il ponte e andai in Trastevere al vicolo del Cinque, ad una certa osteria velletrana." перекладено як "Щоб підняти настрій, я перейшов міст і попрямував в Трастевере на вуличку Cinque, в певну трактир Велетрської області." Слово "osteria" замінено на "трактир", що є більш звичним для українських читачів.

Перекладачі намагаються зберегти авторський стиль, що включає ритм, темп і тон тексту. Це особливо важливо для літературних творів, де стиль є важливою частиною загального враження від тексту. Наприклад, у реченні "Di notte, talvolta, mi sogno le tavole dell'osteria, con la pioggia calda di maggio che ci batte sopra" перекладено як "Вночі іноді мені сняться столи в остерії, з теплим травневим дощем, що падає на них." Ритм і поетичність оригіналу збережені у перекладі.

У багатьох випадках імена та назви залишаються незмінними, що допомагає зберегти культурну ідентичність тексту. Наприклад, "Antonio Tocchi" перекладено як "Антоніо Точчі", що зберігає автентичність імені.

Переклад також враховує емоційні та психологічні аспекти, намагаючись передати почуття персонажів та атмосферу сцени. Наприклад, у

реченні "Ora la Dirce mi stuzzicava e presto capii perché: voleva che mi mettessi contro suo padre." перекладено як "Тепер Дірце мене дратувала, і я швидко зрозумів чому: вона хотіла, щоб я виступив проти її батька." Передано емоційний конфлікт і напруження між персонажами.

Граматичні конструкції часто адаптуються до правил і норм цільової мови, щоб забезпечити природність і зрозумілість тексту. Наприклад, італійська структура речень може бути складною для прямого перекладу українською, тому перекладачі адаптують синтаксис, зберігаючи зміст.

Порівняння оригіналу та перекладу показує, що перекладачі орієнтуються на збереження змісту та стилістичних особливостей тексту, використовуючи транскрипцію для збереження автентичності імен та назв, приблизний переклад для природності мови, а також заміну для кращого розуміння цільовою аудиторією. Це свідчить про баланс між точністю та адаптацією, що забезпечує зрозумілість і культурну релевантність перекладу.

Висновки до Розділу 2

У Розділі 2 було розглянуто різноманітні методи перекладу реалій з італійської мови на українську у "Римських оповіданнях" Альберто Моравія. Після детального аналізу виявлено, що в перекладі реалій важливо враховувати тип реалії, що перекладається, для відтворення не лише буквального значення, але й контексту та емоційного забарвлення оригіналу. Перекладачі використовують різні методи, такі як приблизний переклад, транскрипція чи заміна, залежно від характеру реалії і мети перекладу.

Кожний метод має свої переваги та обмеження, і їх вибір залежить від специфіки тексту та цілей перекладу. Наприклад, приблизний переклад ефективний для перекладу реалій природи та особистості, тоді як транскрипція частіше використовується для перекладу місцевостей та особистих імен. Заміна може бути використана для відтворення подій або ситуацій, що відбуваються в тексті.

Ретельне розуміння типів реалій у тексті оригіналу є ключовим для успішного перекладу "Римських оповідань" Альберто Моравія, що дозволяє зберегти цілісність та інтегральність оригінального твору у перекладі.

ВИСНОВКИ

Висновок дослідження розглядає проблему відтворення реалій у романі "Римські розповіді" Альберто Моравія та аналізує способи їх перекладу з італійської на українську. Під час аналізу було виявлено, що ключовими факторами, які впливають на спосіб перекладу реалій, є культурні, історичні та соціальні особливості контексту. Сучасна перекладацька практика пропонує різні підходи для вирішення цієї проблеми, проте вибір конкретного методу залежить від контексту і характеристик тексту.

Класифікація реалій оригінального тексту дозволила визначити кілька способів перекладу, таких як транскрипція, калька, еквіваленти та адаптація. Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки і може бути використаний залежно від контексту та цілей перекладу. Аналіз методів перекладу та типів реалій у поданих фразах показує, що переважно використовується транскрипція (транслітерація) як метод перекладу, що становить 77,78% усіх випадків. Це вказує на спробу зберегти оригінальні назви місць, персонажів та інших специфічних термінів. Приблизний переклад було використано у 16,67% випадків, що демонструє використання цього методу для передачі загального сенсу без точного дотримання оригіналу. Переклад (заміну) було використано найменше, лише у 5,56% випадків, що може вказувати на рідкісне використання заміни реалій іншими еквівалентами.

У тексті найчастіше згадуються місця, які складають 33,33% усіх реалій, підкреслюючи важливість географічних та місцевих назв в оригінальному матеріалі. Персонажі та події займають відповідно друге та третє місце за частотою, що вказує на важливість конкретних осіб та подій у контексті оповіді. Реалії, пов'язані з природою, особистістю та часом, менш часті, кожен тип становить 5,56%, що може свідчити про меншу важливість цих аспектів у даному тексті.

Результати аналізу вказують на те, що переклад спрямований на збереження оригінальних назв та термінів за допомогою транскрипції,

особливо коли йдеться про місця та персонажів. Це забезпечує автентичність та точність у передачі культурних та географічних реалій. Порівняння оригіналу та перекладу підтверджує, що відтворення реалій є складним та багатогранним завданням, яке вимагає не лише знання мови, але й глибокого розуміння культурного та історичного контексту. Проте, завдяки відповідному вибору перекладацьких стратегій, можна досягти максимальної передачі сенсу та емоційного багатства оригіналу у перекладі.

Успішний переклад реалій вимагає комплексного підходу, який поєднує глибоке розуміння оригінального тексту, аналіз культурних та історичних контекстів, а також вміння використовувати різні перекладацькі стратегії. Для досягнення цієї мети необхідно поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, а також здатність адаптувати свій підхід до конкретного тексту та аудиторії.

Майстерність у відтворенні реалій у перекладі дозволяє зберегти автентичність та експресивність оригіналу, забезпечуючи його зрозумілість та передачу атмосфери і контексту. Тому дослідження демонструє, що переклад реалій у "Римських розповідях" вимагає від перекладача не лише володіння мовою, а й глибокого розуміння культурних та історичних нюансів, що лежать в основі тексту.

Відсутність однозначних правил у перекладі реалій свідчить про складність цього процесу та важливість індивідуального підходу до кожного тексту. Вивчення цієї проблематики сприяє розширенню розуміння процесу перекладу та вдосконаленню перекладацьких навичок.

Висновок дослідження реалій у романі "Римські розповіді" Альберто Моравія показує, що переклад цих елементів вимагає глибокого розуміння культурного, історичного та соціального контексту. Ключовими факторами, які впливають на спосіб перекладу, є розташування та типи реалій, такі як місця, персонажі та події. Аналіз показав, що транскрипція є найбільш поширеним методом перекладу, проте кожен метод має свої переваги та недоліки, і їх вибір залежить від конкретного контексту тексту.

Важливо підкреслити, що успішний переклад реалій вимагає комплексного підходу, який об'єднує теоретичні знання, аналіз культурного та історичного контексту та вміння використовувати різні перекладацькі стратегії. Майстерність у відтворенні реалій дозволяє зберегти автентичність та експресивність оригіналу, забезпечуючи зрозумілість та передачу атмосфери і контексту.

Таким чином, відсутність однозначних правил у перекладі реалій підкреслює складність цього процесу та необхідність індивідуального підходу до кожного тексту. Дослідження цієї проблематики сприяє розширенню розуміння процесу перекладу та вдосконаленню перекладацьких навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранова, С.В. Спецрозділи перекладу: конспект лекцій для студ. спец. 6.020303 "Переклад" денної форми навчання. Суми: СумДУ, 2012. 86 с.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник. Київ: Либідь, 2001.
3. Гудманян А.Г., Сітко А.В., Єнчева Г.Г. Основи перекладознавства: навч. посіб. для студентів спец. 035 «Філологія» Вінниця : Нова Книга, 2020. 351 с.
4. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття : навч. посібник . Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 400 с.
5. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гричаник Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 3-є вид. 400 с.
6. Давиденко Г. Й., Чайка О. М., Гричаник Н. І., Кушнерьова М. О. Історія новітньої зарубіжної літератури: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 274 с.
7. Дем'яненко О.Є. Переклад як спосіб розуміння культурної ідентичності в умовах міжкультурної комунікації. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": Збірник наукових праць. Вип. 15. Херсон: ХДУ, 2011. с. 289-293
8. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. –Львів:вид-во при ЛНУ,1989. 216 с.
9. Зорівчак, Р. П. (1994). Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. Львів: Іноземна філологія.
10. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. : навч. посібник / В. І. Кузьменко, О. О. Грачківська, М. В. Кузьменко та ін. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 496 с.

11. Качак Т., Круль Л. Зарубіжна література для дітей. Київ : Академвидав, 2014. 417 с.
12. Корунець, І. В. (2001). Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга.
13. Літературознавчий словник-довідник; автори-укладачі Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 2019. 752 с.
14. Литвин І.М. Перекладознавство: науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
15. Максимов С.Є. Перекладацький аналіз тексту у світлі дискурс-аналізу. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія.* 2017. Вип. 34. С. 124-127.
16. Максименко О.В. Прецедентні феномени в перекладі: навч. посібник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 168 с.
17. Моклиця М. Основи літературознавства: посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2012. 192 с.
18. Павличко С. Д. Зарубіжна література: Дослідження та критичні статті. Київ : Основи, 2001. 559 с.
19. А. Моравія Римські оповідання.: видавництво «Дніпро», 1974, 238 с.
20. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник. Одеса : ПДПУ імені К. Д. Ушинського, 2002. С. 28 – 96
21. Сливка М.І. Функціонально-когнітивні відповідники українських історико-культурних реалій в англomовних виданнях : дис. ... канд. філол. наук : 84 10.02.16; НАН України, Інст мовознав. ім. О.О. Потебні. Київ, 2007. 206 с.
22. Сливка М.І. Функціонально-когнітивні відповідники українських історико-культурних реалій в англomовних виданнях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Київ, 2006. 15 с.

- 23.Солодуб, Ю.П. Теорія та практика художнього перекладу: навч. посібник для студ. лінгв, фак. вищ. навч. закладів. Миколаїв : Видавничий центр «Академія», 2005. 304 с.
- 24.Субтельний О. Україна: історія / пер. з англ. Ю.Шевчука. Київ: Либідь, 1991. 512 с.
- 25.Чередниченко О.І. Переклад – Культура – Ідентичність. Київ: Видавець Заславський О.Ю., 2017. 224 с.
- 26.Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 248 с.
- 27.Шаповалова М. С. Історія зарубіжної літератури. Львів : Світ, 1993. 311 с.
- 28.Усі зарубіжні письменники / упоряд. О. Д. Міхільов та ін. Харків : Торсінг-плюс, 2006. 384 с.
- 29.Baker M. Linguistic Perspective on Translation. In *The Oxford Guide to Literature in English Translation*. Oxford: Oxford University Press, 2001., 2000. pp. 20-26.
- 30.Baker M. et al. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 2001. 654 p.
- 31.Bell R. T. Modeling the Translation Process: A Major Task for Translation Theory. In *Proceedings of Conference on Translation Today*. Hong Kong: Hong Kong Translation Society Ltd., 2000. 471 p.
- 32.Bell R. T. Psycholinguistic / cognitive approaches. In *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge, 2001, p. 185-190.
- 33.Bell R.T. *Translation and Translating: Theory and Practice*. London and New York: Longman, 1991. 299 p.
- 34.Buss K. *Reading and Writing Literary Genres*, Del. : International Reading Association, 2000. 200 p.
- 35.Dance F., *The Functional of Human Communication : A Theoretical Approach*/ F. Dance, C. Larson N.Y.: Holt, Rinehartand Winston, 1976. 206 p.

36. Davies A. Introduction to Applied Linguistics. 2. ed. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2007. 224 p.
37. Fawcett P. Linguistic approaches. In Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London: Routledge, 2001, p. 120-125.
38. Fawcett P. Translation and Language. Linguistic Approaches Explained. 1997.
39. House J. 2008. Towards a linguistic theory of translation as recontextualization and a Third Space phenomenon. In *Linguistica Antverpiensia*, 2008, vol. 7, no 1, p. 149-175.
40. Jacobson R. 1959. On Linguistic Aspects of Translation. In *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2000, p. 113-118.
41. Newmark P. Approaches to translation. Oxford: Prentice Hall. 1981.

RIASSUNTO

La conclusione della ricerca esamina la problematica della riproduzione delle realtà nel romanzo "Racconti Romani" di Alberto Moravia e analizza i modi della loro traduzione dall'italiano all'ucraino. Durante l'analisi è stato rilevato che i fattori chiave che influenzano il modo di traduzione delle realtà sono le peculiarità culturali, storiche e sociali del contesto. La pratica traduttiva moderna offre diversi approcci per risolvere questo problema, tuttavia, la scelta del metodo specifico dipende dal contesto e dalle caratteristiche del testo

La classificazione delle realtà del testo originale ha permesso di individuare diversi modi di traduzione, come la traslitterazione, il calco, gli equivalenti e l'adattamento. Ognuno di questi metodi ha i propri vantaggi e svantaggi e può essere utilizzato a seconda del contesto e degli obiettivi della traduzione.

L'analisi dei metodi di traduzione e dei tipi di realtà nelle frasi presentate mostra che prevalentemente si utilizza la trascrizione (traslitterazione) come metodo di traduzione, rappresentando il 77,78% di tutti i casi. Ciò indica un tentativo di mantenere i nomi originali dei luoghi, dei personaggi e altri termini specifici. La traduzione approssimativa è stata utilizzata nel 16,67% dei casi, dimostrando l'uso di questo metodo per trasmettere il senso generale senza aderire esattamente all'originale. La traduzione (sostituzione) è stata il metodo meno utilizzato, solo nel 5,56% dei casi, il che potrebbe indicare un raro utilizzo della sostituzione delle realtà con altri equivalenti.

Nel testo si menzionano più frequentemente i luoghi, che costituiscono il 33,33% di tutte le realtà, sottolineando l'importanza dei nomi geografici e locali nel materiale originale. I personaggi e gli eventi occupano rispettivamente il secondo e il terzo posto per frequenza, indicando l'importanza delle persone specifiche e degli eventi nel contesto della narrazione. Le realtà legate alla natura, alla personalità e al tempo sono meno frequenti, ciascun tipo rappresenta il 5,56%, il che potrebbe indicare una minore importanza di questi aspetti nel testo in questione.

I risultati dell'analisi indicano che la traduzione mira a preservare i nomi originali e i termini attraverso la trascrizione, specialmente quando si tratta di luoghi e personaggi. Ciò garantisce autenticità e accuratezza nella trasmissione delle realtà culturali e geografiche.

Il confronto tra l'originale e la traduzione conferma che la riproduzione delle realtà è un compito complesso e sfaccettato, che richiede non solo la conoscenza della lingua, ma anche una profonda comprensione del contesto culturale e storico. Tuttavia, grazie alla scelta appropriata delle strategie traduttive, è possibile raggiungere la massima trasmissione del senso e della ricchezza emotiva dell'originale nella traduzione.

Una traduzione di successo delle realtà richiede un approccio complesso, che combina una profonda comprensione del testo originale, l'analisi dei contesti culturali e storici, nonché l'abilità di utilizzare diverse strategie traduttive. Per raggiungere questo obiettivo, è necessario combinare le conoscenze teoriche con le competenze pratiche, oltre alla capacità di adattare il proprio approccio al testo specifico e al pubblico.

La maestria nella riproduzione delle realtà nella traduzione permette di mantenere l'autenticità e l'espressività dell'originale, garantendone la comprensibilità e la trasmissione dell'atmosfera e del contesto. Pertanto, la ricerca dimostra che la traduzione delle realtà nei "Racconti romani" richiede dal traduttore non solo la padronanza della lingua, ma anche una profonda comprensione delle sfumature culturali e storiche che stanno alla base del testo.

L'assenza di regole univoche nella traduzione delle realtà testimonia la complessità di questo processo e l'importanza di un approccio individuale a ciascun testo. L'esame di questa problematica contribuisce all'ampliamento della comprensione del processo traduttivo e al miglioramento delle competenze traduttive.

La conclusione della ricerca delle realtà nel romanzo "Racconti romani" di Alberto Moravia dimostra che la traduzione di questi elementi richiede una profonda comprensione del contesto culturale, storico e sociale. I fattori chiave che

influenzano il modo di traduzione sono la collocazione e i tipi di realtà, come luoghi, personaggi ed eventi. L'analisi ha rilevato che la trascrizione è il metodo di traduzione più frequente, tuttavia ogni metodo ha i propri vantaggi e svantaggi, e la loro scelta dipende dal contesto specifico del testo.

È importante sottolineare che una traduzione di successo delle realtà richiede un approccio complesso, che unisce conoscenze teoriche, analisi del contesto culturale e storico e l'abilità di utilizzare diverse strategie traduttive. La maestria nella riproduzione delle realtà consente di mantenere l'autenticità e l'espressività dell'originale, garantendo comprensibilità e trasmissione dell'atmosfera e del contesto.

Pertanto, l'assenza di regole univoche nella traduzione delle realtà sottolinea la complessità di questo processo e la necessità di un approccio individuale a ciascun testo. La ricerca di questa problematica contribuisce ad ampliare la comprensione del processo traduttivo e a migliorare le competenze traduttive.